

USAs inrikespolitik – Reagan och sen . . .?

Janerik Larsson, SAF-tidningens chefredaktör, kommenterar här frågan om valet av Ronald Reagan inneburit någon djupgående ideologisk förändring i det amerikanska samhället. Följande citat är en utgångspunkt för hans kommentar: "The Americans who "turned Right" in the last election did not by any means agree with the Moral Majority or New Right programs. These Americans were not supporting specific political solutions any more than they usually do. They wanted a government that would more demonstrably reflect their mood: a more assertive America on the world scene, and on the domestic front a serious campaign to fight inflation and refurbish American industry. That is the extent of their political conservatism. Contrary to some allegations, they are not now captive to any political movement, fundamentalist or otherwise, extremist or otherwise. They are shopping. But the attention of these Americans will not be regained by liberal political forces which are more preoccupied with advancing their own conspiratorial explanation of events than with formulating a compelling pragmatic solution to genuine moral and political problems." (Seymour Martin Lipset/Earl Raab, "The Election & the Evangelicals" Commentary, March 1981.)

En handfast guide till USAs inrikes- och utrikespolitik under 1980-talet är den 900-sidiga "The United States in the 1980s" (ed: Peter Duignan/Alvin Rabushka) som Hoover Institution vid Stanford University utgav senhösten 1980, strax efter att Ronald Reagan valts till president och börjat rekrytera bland bokens bidragsgivare till topposter i Vita Huset.

För ett försök att översiktligt beskriva 1980-talets amerikanska inrikespolitik är det viktigaste bidraget uppsatsen "Public Opinion and Public Policy" av Everett Carl Ladd Jr och Seymour Martin Lipset.

Essäns huvudtes är att värderingarna i det amerikanska samhället – och sålunda även ramarna för det "inrikespolitiskt möjliga" – är tämligen fasta. De valutslag som skett åt "höger" (Nixon, Reagan) eller åt "vänster" (Carter) ter sig mer omvälvande än vad den praktiska politiken inneburit.

Ladd/Lipset lägger följaktligen en hel del sordin på de förhoppningar som väckts av Reagans val och som inte minst skulle kunna ta fasta på det radikala ekonomisk-politiska budskap som främst den nya administrationens budgetchef, David Stockman, har formulerat. Det var även det retoriska temat i det program kongressen mottog då presidenten i februari dels höll ett tal dels presenterade den 281-sidiga boken "America's New Beginning: A Program for Economic Recovery".

Ladd/Lipset beskriver den amerikanska opinionens pendling mellan två värderingar – "equalitarianism" och "achievement", dvs å ena sidan jämlikhetsideal

och å andra sidan individualistisk prestationsorientering.

Regeringsmaktens växande roll

För denna analys av USAs inrikespolitik under tiden framöver är det intressantast att peka på några av de data som Ladd/Lipset redovisar angående den ekonomiska liberalismens ställning i den amerikanska opinionen. "Bör företagen i de industribranscher där det råder konkurrens få göra så stora vinster som möjligt eller bör regeringen sätta en gräns för hur stora vinster företagen kan göra?" Den frågan har ställts under efterkrigstiden och sympatierna för ett regeringsingripande har ökat – ja-svaren var 31 % 1946 och 55 % 1977!

Ladd/Lipset konstaterar att denna syn på regeringsmaktens växande roll är karakteristisk för efterkrigsopinionens utveckling. Frågor om de offentliga utgifterna för hälso- och sjukvård bör skäras ner har avvisats av mycket handfasta majoriteter. Å andra sidan finns det ett mycket stort missnöje med hur de institutioner som förvaltar den offentliga verksamheten fungerar.

Här finns alltså ett dilemma som innebär betydande restriktioner för politiker som skulle vilja antingen öka den offentliga sektorns roll eller minska denna roll. Å ena sidan har vi en opinion som inte har några grundläggande negativa värderingar vad gäller det som i amerikanskt språkbruk kallas "liberal politik" – dvs offentligt inflytande som begränsar marknads-

ekonomin, stöder de underprivilegierade, gör insatser på andra områden i det som i de flesta västländer är den offentliga sektorn. Å andra sidan finns en djup misstro till de institutioner på olika nivåer som sätts att sköta de uppgifterna; de anses vara både inkompetenta och slösaktiga. Därtill kommer, under senare år, en växande insikt om att regeringen inte kan kontrollera problemet nummer ett, inflationen.

USA röstade inte för mindre regeringsmakt eller mindre offentlig sektor utan för en mindre slösaktig, mer effektiv offentlig sektor. Så kan man uttolka Ladd/Lipset. Välfärdsstaten har stöd från en bred opinion, det rör sig inte om någon dramatisk opinionsförändring. Detta har även be styrkts av opinionsmätningar efter det att Reagans nedskärningsprogram redovisats. Hans tidigare höga opinionssiffror har rasat och detta torde i grund och botten inte påverkas av den sympativåg som sköljde över Vita huset efter skottattentatet.

Ideologisk förvirring

Ladd/Lipset menar att den ideologiska klyfta som funnits sedan New Deal har förminskats drastiskt. En ny ideologisk förvirring är resultatet när det gamla klasstänkandet efterhand raserats. Kvar finns motsatsparet jämlikhetsideologi – individualism. Ladd/Lipset menar att OM USA på 80-talet får uppleva en lång ekonomisk nedgångsperiod kommer ekonomisk liberalism, statsinterventionism att återuppväckas som en dominerande

politisk kraft i USA; men OM å andra sidan en hög inflation kommer att fortsätta så stärker det de nuvarande kraven på begränsade statsutgifter. Utgången av det politiska spelet kommer givetvis också att påverkas av en faktor som är helt oförutsägbar: ledarskap.

Men Ladd/Lipsets avslutande och grundläggande budskap är att den amerikanska opinionen i ett halvt sekel vant sig vid att se till regering, myndigheter och politiker då man upplever problem. Även om man blivit mer skeptisk till hur regering och myndigheter sköter sina uppgifter så kommer man även framöver att vända sig dit för att söka lösningar på sociala behov. En politik som kännetecknas av "benign neglect" — en fras som ursprungligen karakteriserade Nixons politik mot de svarta och som betyder "väl villigt ignorera" — skulle, hävdar Ladd/Lipset, inte bli populär, inte ens då det vore på sin plats med en sådan politik!

Den "högervändning" som det senaste valresultatet uppvisade innebär sålunda knappast, om man skall sätta tilltro till denna analys, någon djupgående förändring av förutsättningarna för amerikansk inrikespolitik. Pendeln har förvisso slagit om en smula, men vad som kommer att inträffa på lite sikt är det svårt att uttala sig bestämt om. Det är dock redan i dag klart att man i USA, liksom i andra västländer där den offentliga sektorn tagit på sig betydligt kostsammare uppgifter än vad ekonomin förmår bära, kommer att ha en politisk vända kring de centrala välfärdsloften som utställts. Grundproblemet

i USA liksom i Sverige och många andra länder gäller pensionssystemet; skall utställda löften kunna hållas? Kommer den sannolikt nödvändiga nedtrappningen att ske i tid och i ordnade former?

I detta sammanhang bör den välkända amerikanska skatterevolten tas upp. För det första innebar valutslag på flera håll i USA samma dag som Reagan valdes att vinden tycks ha gått ur den revolten. Den förändringen gör att det i dag tycks ligga närmare till hands att tolka skatterevolten INTE som en revolt mot den offentliga sektorn UTAN som en medelklassrevolt mot ett skattesystem som — i kombination med inflationen — klämde vissa grupper på ett dramatiskt sätt. Revolten hade sålunda i opinionen alls inte de ideologiska övertoner som revoltledarna utmålat.

Med detta vill jag inte säga att inte en ideologisk och praktisk-politisk skepsis mot en stor och dominerande statsmakt inte är på sin plats. En sådan kritik är på sin plats — i USA, i Sverige etc. Men om man skall bedöma utgångsläget för den amerikanska inrikespolitiken — och det är en slutsats som gäller de flesta västländer, inklusive Storbritannien — så pekar det mesta på att det "politiskt möjliga" fortfarande befinner sig långt ifrån de politiska åtgärder av djärvt experimenterande art som man skulle kunna föreställa sig skulle leda till att den nuvarande ekonomiska nedgångsfasen bringades till en klar kursändring. I USA tycks det — enligt Ladd/Lipset — tvärtom som om en fördjupad kris mycket väl skulle kunna leda till politiska krav på ÖKADE politiska ingripanden

den i ekonomin.

Ronald Reagan har uppfattats i Sverige som en starkt ideologisk president. I USA tror jag att han snarast upplevts som den mest förtroendeingivande av två kandi-

dater — att han inte valdes för sin ideologi är klart. Denna tonades tvärtom ner betydligt under valkampanjen. Detta är en del av verkligheten i amerikansk inrikespolitik inför 80-talets fortsättning.